

BİLGİ NOTU 4

SENDAİ AFET RİSK AZALTMA ÇERÇEVESİ ÜST DÜZEY TOPLANTISI

#HerkesİçinDirenç
#BreakTheCycle
#DDRDay #AfetRiskAzaltmaGünü

YAYIN ADI: **Sendai Afet Risk Azaltma erevesi Üst Düzey Toplantısı**

HAZIRLAYAN: **Av. Özlem ALTIPARMAK**

TASARIM: **MYRA**

YAYINLAYAN: **Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı – HUDOTO**

ADRES: Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı
Mucibur Rahman Sok. No: 17 Anadolu İş Hanı K:3 D:11 Konak-İZMİR
info@hudoto.com

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birlięi finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birlięi'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

ÖNSÖZ

Afet risk azaltma kavramı, stratejik belgeler ve uluslararası mekanizmaları insan hakları izleme boyutuyla incelediğimiz bilgi notu serimiz, önemli bir toplantı ve sonuçlarına dair bilgilendirmeye devam ediyor.

2015-2030 Sendai Afet Risk Azaltma (ARA) Çerçevesi'nin uygulanmasının Ara Dönem Değerlendirmesine ilişkin Genel Kurul Üst Düzey Toplantısı 18-19 Mayıs 2023 tarihleri arasında New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde gerçekleştirildi. Toplantıya AB Etkiniz Programı desteğiyle biz de katıldık ve toplantı gündemini takip ettik.

Bu toplantıya katılmamız, BM Afet Risk Azaltma Ofisi Paydaş Mekanizması üyesi olmamız sayesinde oldu¹ ve toplantı öncesinde toplantının gündemine dair bir bilgi notu çevirerek yayınladık.² Bu toplantıya katılmamız afet risk azaltmanın Birleşmiş Milletler çatısı altındaki önemini ve insan hakları izlemeyle olan ilişkisini daha iyi anlamamıza ve bu alanı önceliklendirerek çalışmamıza yardımcı oldu. Sizlere bu bilgi notunda aktaracaklarımızın hem bilgi hem de yaşadığımız deneyime dair olmasından dolayı çok mutluyuz.

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi Üst Düzey Toplantısı üye devletlerin, Birleşmiş Milletler kuruluşlarının ve paydaşların katılımıyla gerçekleştirilmiştir ve ayrıntılı toplantı gündemi ve kararlarla ilişkin ayrıntılı bilgiye <https://sendaiframework-mtr.undrr.org> web sitesi üzerinden ulaşmak mümkündür.

Üst Düzey Toplantı üye devletler, Birleşmiş Milletler sistemi ortakları ve diğer paydaşlar için;

- Ara Dönem Gözden Geçirme bulguları ve tavsiyeleri üzerinde düşünmek, 2015'ten bu yana ortaya çıkan sorunları incelemek, bağlam değişikliklerini ve riskin sistemik doğasını daha etkili bir şekilde ele almak,
- Sendai Çerçevesi, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, Paris Anlaşması ve diğer anlaşmalar, çerçeveler ve sözleşmelerin sonuçlarını ve hedeflerini gerçekleştirmek için yol haritası düzeltmelerini ve yeni girişimleri belirlemek için bir platform işlevi görmek, üzere planlanmıştır.

1 Bilgi Notu II'de paydaş mekanizmasına nasıl üye olunacağını ayrıntılı olarak açıklamıştık. Paydaş Mekanizması hakkında ayrıntılı bilgi için: <https://cc.preventionweb.net/stakeholders-engagement>

2 <https://hudoto.com/yazilar/sendai-afet-risk-azaltma-ercevesi-ust-duzey-toplantisi>

Toplantı öncesinde 2015-2030 Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi'nin uygulanmasına ilişkin ara dönem değerlendirmesi yapılmış, bulgu ve tavsiyeler bir rapor <https://sendaiframework-mtr.undrr.org/publication/report-main-findings-and-recommendations-midterm-review-implementation-sandai-framework> halinde yayınlanmıştır. 2015 yılında yürürlüğe giren Sendai Çerçevesi 2030 yılına kadar yürürlükte kalacaktır ve gelinen noktada hedeflere ulaşıp ulaşılamadığı açısından bir ara değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

Afet riskinin ve kayıplarının önemli ölçüde azaltılması, yeni afet risklerinin önlenmesi ve mevcut afet risklerinin azaltılması konusunda 2015 yılından bu yana kaydedilen ilerlemeyi ve karşılaşılan zorlukları inceleyen ara dönem değerlendirmesi, riskle olan ilişkinin yeniden incelenmesini ve düzeltilmesini sağlamak amacıyla sektörleri, disiplinleri, coğrafyaları ve ölçekleri kapsayan karar alma, yatırım ve davranış biçimlerine risk azaltmayı entegre etme gerekliliğini vurgulamaktadır.

Sendai Çerçevesi'nin ara dönem raporunda insan hakları izleme açısından dikkat çeken bir tespit afet risk azaltmadaki eşitsizlik ve ayrımcılığa dairdir. Sendai Çerçevesi'nin izlenmesinde cinsiyet, yaş ve engellilik durumlarına göre ayrıştırılmış veri raporlayan çok az sayıda ülke olduğu belirtilmiş ve veri toplama ve analizinde eksikliklerin olduğu vurgulanmıştır. Türkiye, ayrıştırılmış veri toplamayan ülkeler arasındadır.

Raporda, verinin toplanmamasının eşitsizlikleri ve insan hakları ihlallerini nasıl görünmez kıldığına dair açık bir vurgu mevcuttur: “Afet riskini daha iyi anlamaya yönelik çabalar giderek adalet, sosyal uyum ve insan hakları konularını da kapsamaktadır. Sendai Çerçevesi yol gösterici ilkeleriyle tutarlı olarak, afet riskinin azaltılmasına yönelik hak temelli yaklaşımların ulusal veya uluslararası düzeylerde işlevsel hale getirilmesine yönelik çabalar devam etmektedir. Kamu güveni ve sosyal açıdan kırılgan grupların kamu katılımı ve “tüm toplum” yaklaşımı gerekli görülmektedir. Kadınlar, yaşlılar, engelliler ve çocuklarla ilgili önemli veri eksiklikleriyle birlikte, veri toplama da dahil olmak üzere katılımı ilgili

zorluklar devam etmektedir. Bu tür veriler olmadan “sorunlar görünmez kalmakta ve dolayısıyla politika çerçevesinde çözülememektedir”.

Rapor, Kadının Statüsü Komisyonu 66. Oturumu Uzlaşmış Sonuçlarına³ atıfta bulunarak afet riskinin azaltılması için “cinsiyet, yaş ve engellilik durumu da dahil olmak üzere ayrıştırılmış verilerin açık bir şekilde paylaşılması ve yaygınlaştırılmasına dayanan kapsayıcı risk-bilgilendirmeli karar alma” gerektirdiğinin altını çizmiştir. Bu nedenle rapor bulgularına göre “Kadınların, kız çocuklarının ve engellilerin katılımını ve liderliğini teşvik eden veri üretimi ve risk değerlendirmesi bir önceliklidir.” “Üye Devletler, afet risk verilerinin toplanması ve analiz edilmesinden ve risk bilgilerinin geliştirilmesinden sorumlu kurumların yetkilerine toplumsal cinsiyet ve engellilikle ilgili hususları entegre etmelidir.”

Toplantının sonunda üye devletler bir **Siyasi Bildirge** kabul etmişlerdir. (A/77/L.70) <https://sendaiframework-mtr.undrr.org/media/88232/download?startDownload=true>

Bu bildirmede Devlet ve Hükümet Başkanları, Bakanlar ve Üst Düzey Temsilciler Sendai Çerçevesi'nin tam olarak uygulanması konusundaki kararlılıklarını teyit etmekte ve afet riski ile can, geçim ve sağlık kayıplarının önemli ölçüde azaltılması çağrısını yinelemektedir.

Sendai Çerçevesi'nin uygulanmasının olumlu sonuçlar verdiğini kabul etmekle birlikte, Bildirge, uygulama hızının yeterli ve eşit olmadığına dair derin endişelerini dile getirmekte ve afet verilerine, risk bilgisine, teknolojiye ve finansmana erişimin yetersiz olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, özellikle kırılgan ülkeler için sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik ilerlemeyi baltalayan ve ekonomik kayıpların arttığına dikkat çeken afetlerin artan sıklığı ve yoğunluğu, sayısı ve ölçeği ile yıkıcı etkileri konusunda derin endişelerini dile getirmektedir.

Bildirge, afetlerin ve etkilerinin yönetilmesinden afet riskinin azaltılması ve önlenmesine geçilmesi gerektiğinin altını çizerek, ARA'nın ele alınması ve

3 <https://hudoto.com/yazilar/bm-kadinin-statusu-komisyonu-66oturumu-uzlasilmis-sonuclar-cevirisi>

dayanıklılığın yenilenmiş bir aciliyetle inşa edilmesi taahhüdünü teyit etmektedir.

Bildirge ayrıca Sendai Çerçevesi, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve iklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşması'nın uygulanması arasındaki bağı ve birlikteliği vurgulamaktadır ve sürdürülebilir kalkınmaya risk odaklı bir yaklaşım için Sendai Çerçevesi'nin uygulanmasının aciliyetini yeniden teyit etmektedir.

Bildirge dört öncelik içermektedir:

- Afet riskini anlamak;
- Afet riskini yönetmek için afet riski yönetişiminin güçlendirilmesi

- Direnç için ARA'ya yatırım yapmak; ve
- Etkili müdahale için afete hazırlığın artırılması ve iyileştirme, rehabilitasyon ve yeniden yapılanmada “daha iyisini inşa etmek”.

Afet riskinin anlaşılması konusunda Bildirge, kapsayıcı çok sektörlü ARA politikalarının geliştirilmesinin önündeki engeller olarak **afet kayıp ve risk verilerinin toplanmasındaki eksikliklerin altını çizmekte** ve diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki hususlara yönelik güçlendirilmiş çabaları vurgulamaktadır.

- Tüm sektörlerde çoklu tehlike risk verilerinin kalitesinin ve bunlara erişimin artırılması
- Risk yaratma ve zarar görebilirliğin temel etkenlerini değerlendirmek
- Afet riskinin daha iyi anlaşılmasını ve bilinmesini teşvik etmek; ve
- Yeni, ortaya çıkan ve gelecekteki afet risklerine ilişkin farkındalığı ve anlayışı güçlendirmek.

Birdiğer devletleri aşağıdaki eylemleri gerçekleştirmeye davet etmektedir:

- Tehlikeler, afet olayları ve bunların etkilerine ilişkin verilerin toplanması ve analizinin güçlendirilmesi ve sistemik risk, basamaklı etkiler, bileşik tehlikeler ve çoklu risk etmenlerinin izlenmesi;
- Yeterli, sürdürülebilir ve zamanında uygulama araçlarının temin edilmesini sağlamak;
- **Afet riski verilerini ve analizlerini paylaşmak için ulusal mekanizmaları geliştirmek ve bunların erişilebilir, birlikte çalışabilir ve kolay anlaşılabilir formatlarda mevcut olmasını sağlamak;**

- **Gelir, toplumsal cinsiyet, yaş ve engellilik durumuna göre ayrıştırılmış verilerin toplanması ve yorumlanmasını geliştirmek;**
- **Geleneksel, yerli ve yerel bilgi ve uygulamaların kullanılmasını sağlamak;**
- **Afet önleme, dayanıklılık, sorumlu vatandaşlık ve afet riski eğitimi kültürünün teşvik edilmesine yönelik çabaların artırılması.**

Bu tespitler sivil toplum örgütleri açısından oldukça önemlidir. Veri toplanması ve analizinin afet risklerine karşı kırılganlığın ve hak ihlallerinin tespitinde ve eşitsizliği giderici politikaların yapılmasında çok önemli bir işlevi vardır. Bu nedenle insan hakları izleme açısından ayrıştırılmış verinin tutulmasını ve açıklanmasını talep etmek zorunludur.

Vakfımız Kastamonu Bozkurt ilçesinde gerçekleşen sel felaketine dair verilere ulaşmaya çalışmış ve Türkiye’de afetlerle ilgili idare tarafından ayrıştırılmış veri tutulmadığını tespit etmiştir.⁴ Bu konuda Kamu Denetçiliği Kurumu’na yaptığı başvuru ise sonuçsuz kalmıştır. Konunun insan hakları izleme açısından önemi nedeniyle afetlerde ayrıştırılmış veri toplanması ve bu verinin açıklanmasına dair sivil toplum örgütleri tarafından çalışma yapılması gereklidir.

Afet riski yönetişiminin güçlendirilmesi konusunda Bildirge, her devletin afet riskini önleme ve azaltma konusunda birincil sorumluluğa sahip olduğunu teyit etmekte ve **tüm toplumun ARA planlamasına dahil edilmesinin önemini yinelemektedir.** Ayrıca afet ve sağlık risk yönetimi sistemleri arasında koordinasyon, tutarlılık ve entegrasyonun geliştirilmesi ihtiyacını da vurgulamaktadır.

Bildirge bu kapsamda devletlere şu çağrıda bulunmaktadır:

- Ulusal çoklu tehlike risk yönetişimini güçlendirmek;
- Tüm yerel yönetimlerin ara stratejilerine sahip olmalarını desteklemek ve mümkün kılmak

- Afet riski yönetişiminin yasal ve düzenleyici çerçevelerle desteklenmesini sağlamak;
- **ARA ile ilgili tüm süreçlere ve ARA politikalarının, planlarının ve programlarının tasarımına ve uygulanmasına tam, eşit, anlamlı ve kapsayıcı katılımı teşvik etmek;**
- **ARA’yı diğer ilgili politika alanlarının uygulanmasında anaakımlaştırmak;**
- **Afetler bağlamında yerinden edilme riskini azaltan ara politikalarını, stratejilerini ve eylemlerini teşvik etmek;**
- **Her düzeyde ARA için diğer yaklaşımların yanı sıra doğa tabanlı ve ekosistem temelli yaklaşımları teşvik etmek;** Küresel, bölgesel ve alt-bölgesel kuruluşlarla iş birliğini ilerletme ve ARA için karşılıklı olarak mutabık kalınan şartlarda bilgi ve teknoloji aktarma çalışmalarını yoğunlaştırmak.

Sivil toplum örgütlerinin afet risk azaltma konusunda karar alma süreçlerine etkin ve eşit biçimde katılımı için girişimlerde bulunulmalıdır. Afet politikalarına ve verilere dair bilgi edinme, kararlara katılım ve adalete erişim bir bütün olarak düşünülmelidir.

Çevre ve doğa koruma alanında çalışan örgütlerin yaptıkları çalışmaların afet risk azaltma boyutuyla birlikte ele alınması ve karar alma, kararlara katılım süreçlerinde hem Bildirge kararlarından hem de Sendai Çerçevesinden yararlanmaları mümkündür. Doğa tabanlı ve ekosistem temelli çalışmaların afet risk azaltma niteliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Bildirge, etkili müdahale için afete hazırlığın artırılması ve iyileşme, rehabilitasyon ve yeniden yapılanmada **“Daha İyisini İnşa Etmek” ilkelerinin sistematik olarak uygulanmadığını ve çoklu tehlike erken uyarı sistemlerinin kapsamının ve bunlara erişilebilirliğin yetersiz kaldığını vurgulamaktadır.** İnsan merkezli, çok tehlikeli ve çok sektörlü tahmin ve erken uyarı sistemlerine

⁴ <https://hudoto.com/yazilar/afetler-ve-idarenin-veri-konusundaki-yukumlulukleri-kastamonu-bozkurt-ilcesi-ornegi-1>

yatırım yapmak, geliştirmek, sürdürmek ve güçlendirmek için daha fazlasına ihtiyaç olduğunu kabul etmektedir.

Bildirge devletlere konuyla ilgili şu çağrıda bulunmaktadır:

- Ulusal ve yerel afet müdahale, iyileştirme ve rehabilitasyon planlarının hazırlanması, gözden geçirilmesi ve uygulanması;
- **Afet risk yönetiminin afet sonrası iyileştirme, rehabilitasyon ve yeniden inşa süreçlerine dahil edilmesini sağlamak;**
- Etkili yerel, ulusal ve bölgesel çoklu tehlike erken uyarı mekanizmalarının daha da geliştirilmesini ve bunlara yatırım yapılmasını teşvik etmek;
- ARA stratejilerinde her düzeyde iyi yönetim ve hesap verebilirliğin güçlendirilmesi;
- **Her düzeyde risk izleme, etkiye dayalı tahmin ve erken uyarı iletişiminin güçlendirilmesi;**
- Sınır aşan risk ve afetler konusunda alt-bölgesel, bölgesel ve küresel iş birliğini güçlendirmek;
- Uzun süreli insani krizlerden ve acil durumlardan etkilenen ülkelerin afetlerin etkilerine karşı en savunmasız ülkeler arasında olduğunu kabul etmek; ve
- İhtiyaç duyan tüm insanlara psikososyal destek ve ruh sağlığı hizmetleri sağlamak için iyileştirme programlarını geliştirmek.

Deprem sonrası yeniden inşa süreçlerine afet risk yönetimi açısından bakmak ve yeni afet risklerinden kaçınmak için erken uyarı sistemleri geliştirilmesini talep etmek zorunludur. Sendai Çerçevesinin temel amacı, yeni afet riskleri yaratmaktan kaçınmak ve mevcut riskleri azaltmaktır. Ancak bu mümkün olmadığı takdirde **insan odaklı erken uyarı sistemleri ve uygun hazırlık ile insanlara, insanların malvarlıklarına ve geçim kaynaklarına en az zararla risklerin atlatılmasını sağlamayı hedeflemektedir.** Bir erken uyarı sisteminin yaklaşan tehlikeyi doğru bir şekilde belirlemesi yeterli değildir. Erken uyarı sistemi ayrıca, risk altındaki toplulukların ve sektörlerin erken

uyarını almasını, anlamasını ve de en önemlisi bu uyarıya göre hareket etmesini sağlamalıdır. Erken uyarı, erken eylemi tetiklemelidir. Afet meydana geldiğinde, engelli bireyler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, yoksullar, diğer dilleri konuşan bireyler ile uzak bölgelerde yaşayan bireyler orantısız olarak zarar görmektedirler. Bu nedenle insan hakları izleme çalışmaları açısından erken uyarı sistemlerinin durumu ve biçimi önemli bir alan olarak önümüzde durmaktadır.

Bildirge aynı zamanda Sendai Çerçevesi'nin uygulanması için bir **toplumsal cinsiyet eylem planının** geliştirilmesine yönelik çalışmaların devam ettiğini belirtmekte ve BM sisteminin ilgili kuruluşlarını, teknik destek de dahil olmak üzere Sendai Çerçevesi'nin uygulanmasına yönelik desteği arttırmaya çağırılmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eylem Planına dair detaylı açıklamalar bir sonraki bilgi notumuzda yer alacaktır.

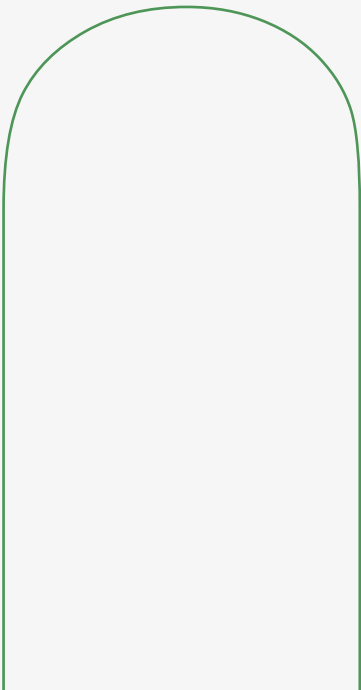
Toplantı kararlarının ve devletlerin oybirliği ile kabul edilmiş bulunan bildirge kararlarının karar alma ve kararlara katılım süreçlerinde kullanılması ve insan hakları izleme çalışmalarında kullanılması mümkündür. İnsan hakları çalışmalarının en önemli boyutunun izleme, veri toplama, analiz ve raporlama olduğu düşünüldüğünde afet risk azaltma kapsamında kesişimsel çalışmanın ve verilerin önemi daha rahat anlaşılacaktır.

Bir sonraki bilgi notumuzun konusu Türkiye'de Afet Risk Azaltma Politikaları ve Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü olacak. Şimdiye kadar sunduğumuz tüm bilgileri ulusal ölçekte değerlendireceğiz ve sivil toplum örgütleri olarak bu bilgileri nasıl kullanabileceğimizi tartışacağız.

Ek okuma için:

- The Report of the Main findings and recommendations of the Midterm Review of the implementation of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030
<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/764/26/PDF/N2276426.pdf?OpenElement>
- BM Kadının Statüsü Komisyonu 66.Oturumu Uzlaşmış Sonuçlar Çevirisi
<https://hudoto.com/yazilar/bm-kadinin-statusu-komisyonu-66oturumu-uzlasilmis-sonuclar-cevirisi>
- Afetler ve İdarenin Veri Konusundaki Yükümlülükleri: Kastamonu Bozkurt İlçesi Örneği
<https://hudoto.com/yazilar/afetler-ve-idarenin-veri-konusundaki-yukumlulukleri-kastamonu-bozkurt-ilcesi-ornegi-1>

Afetlerin yarattığı ve yaratacağı eşitsizliklere dikkat çekmek amacıyla **13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü**'nün bu yılki teması "**Dirençli Bir Gelecek İçin Eşitsizlikle Mücadele**" olarak belirlenmiştir. Vakfımız, Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi 'nin Afet Risk Azaltma Gününe ilişkin kampanyasını desteklemektedir. 13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü ve kampanya hakkında detaylı bilgi almak ve katılmak isterseniz: <https://hudoto.com/uploads/O/1694779451.pdf>

Bilgi notlarımız için bizi takipte kalın ve 13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü için yürütmekte olduğumuz kampanyamıza destek verin!